

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งขอแยกกล่าวตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
- 1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 1.3 การจัดเนื้อหาวิชา
- 1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.5 การวัดผลและประเมินผล
- 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร
- 1.7 หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (สุมิตร, 2523) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการจัดภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนด

ธีรารัง บัวศรี (ธีรารัง, 2531) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ เป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะ วัตถุประสงค์ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1982) ได้ให้ความหมายของ วัตถุประสงค์ไว้ว่า วัตถุประสงค์ หมายถึง ความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนในการที่ก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนา ทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

ทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ หมายถึง แนวทางในการเตรียมพลเมืองเพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่สังคมของเรา

โบของปี (Beauchamp, 1968) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ต้องเรียน ต้องสอน โดยมีการสร้างหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตร ทฤษฎีหลักสูตร และแหล่งอ้างอิงพื้นฐาน

Dictionary of Education ซึ่งคาร์เตอร์ วี กู๊ด เป็นบรรณาธิการ (Carter V. Good, ed., 1973) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเป็นวิชาๆ ไป เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา
2. หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะให้ผู้เรียนได้เรียน เพื่อมีความรู้ขั้นพื้นฐานและศึกษาต่อไปในทางอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและมวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียน ซึ่งเป็นเนื้อหาวิชาและประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, 2535) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 5 แนวคิดดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน
2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร
3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์
4. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง
5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอน

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวถึงหลักสูตรพอจะสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งช่วงระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคม

ความสำคัญของหลักสูตร

การศึกษาถือว่าหลักสูตรเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะหลักสูตรจะกำหนดทิศทางของการศึกษา ในการที่จะให้ความรู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม เสริมสร้างทักษะ ปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมและเสริมสร้าง ความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งมีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความสำคัญ ของหลักสูตรไว้ดังนี้

ตันต์ ธรรมบำรุง (ตันต์, 2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตร จะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็น แนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ ทำการสอนนำไปสู่ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของทางรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำ การเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบัน การศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและ ควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรกำหนดลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตไว้ว่าจะจะเป็นรูปแบบใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤตินี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช (จันทร์เพ็ญ, 2536) กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือ หัวใจของการศึกษา เป็นจุดเริ่มต้น เป็นศูนย์กลาง และกรอบของการศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษาพอสรุปถึงความสำคัญของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง หลักสูตรเป็นหลักยึดสำหรับผู้บริหารการศึกษา หัวหน้าสถานศึกษา ครูและนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์และเห็น โครงสร้างของหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติซึ่งมีนักการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชาซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนว่าความมุ่งหมายนั้นต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงแต่ละวิชา ซึ่งเป็นสาระความรู้และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน
3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นการแปลงวัตถุประสงค์หลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดด้วยวิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมาย

4. การประเมินผลการสอนตามหลักสูตร เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

โบของปี (Beauchamp, 1968) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของระบบไว้ ดังนี้ คือ

1. ระบบของเนื้อหาวิชา
2. ระบบการเรียนการสอน
3. ระบบของการประเมินผล

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ พื้นฐานของหลักสูตร ว่ามี 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมาย หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายมีหลายระดับนับตั้งแต่จุดมุ่งหมายรวมของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา และจุดมุ่งหมายรายวิชา
2. เนื้อหา หมายถึง สิ่งที่เป็นสาระที่จัดเป็นความรู้ และประสบการณ์ของการเรียนรู้ที่หลักสูตรจัดให้ผู้เรียน เนื้อหาของแต่ละวิชาจะประกอบไปด้วยสิ่งที่เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริง สิ่งที่เป็นข้อมูลทั่วไป สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญ และระบบความคิดของวิชานั้น ๆ
3. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะต้องจัดเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้
4. การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบดูว่า ผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ และทักษะ ไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภายหลังจากที่ได้ผ่าน ประสบการณ์ที่หลักสูตรจัดไว้แล้ว

จากแนวคิดของนักการศึกษาพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป จะต้องประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนวิชา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน การวัดผลและประเมินผลของหลักสูตร

ประเภทของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรที่ใช้กันในปัจจุบันมีอยู่หลายประเภท หลายแนวความคิด แต่ละประเภท แต่ละแนวความคิดก็มีความมุ่งหมาย โครงสร้างของชนิดหลักสูตรที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากการสร้างหลักสูตรแต่ละครั้งต่างยุคต่างสมัย และต่างก็อาศัยพื้นฐานที่แตกต่างกันด้วย ผลที่ออกมาจึงไม่เหมือนกัน ทำให้หลักสูตรมีชื่อเรียกตามแบบที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น

ธีารง บัวศรี (ธีารง, 2531) ได้แบ่งประเภทของหลักสูตรออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. หลักสูตรรายวิชา (The Subject Curriculum)
2. หลักสูตรประสบการณ์ (The Experience Curriculum)
3. หลักสูตรวิชาแกน (The Core Curriculum)
4. หลักสูตรโรงเรียนและชุมชน (The Community School)

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2535) กล่าวว่า รูปแบบของหลักสูตรที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้มีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบที่เป็นที่รู้จักกันดีนั้น มีอยู่ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระและความรู้แยกเป็นวิชาต่างกัน
2. หลักสูตรรวมวิชา เป็นหลักสูตรที่นำเอาวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมารวมไว้เป็นหมวดวิชาเดียว
3. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระตามกิจกรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เพื่อให้สิ่งที่เรียนสัมพันธ์กับชีวิตจริงมากที่สุด
4. หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรโดยยึดกิจกรรมหรือประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก
5. หลักสูตรแกน เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นโดยยึดวิชา กลุ่มวิชา ปัญหาความต้องการหรือความสนใจเป็นหลักหรือแกนกลาง

นิรมล ศตวุฒิ, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล และระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2539, หน้า11) เสนอประเภทต่าง ๆ ของหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรรายวิชา หรือเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum)
2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlated Curriculum)

3. หลักสูตรหมวดวิชา (Broad – Fields Curriculum)
4. หลักสูตรแกน (Core Curriculum)
5. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum)
6. หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)
7. หลักสูตรเอกเทศภาพ (Individualized Curriculum)
8. หลักสูตรแบบเกณฑ์ความสามารถ (Competency Based Curriculum)

จากแนวคิดนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรหลายท่าน สามารถสรุปรูปแบบของหลักสูตรได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา
2. หลักสูตรสหสัมพันธ์
3. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม
4. หลักสูตรประสบการณ์
5. หลักสูตรวิชาแกน
6. หลักสูตรบูรณาการ

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

คูมิตร คุณานุกร (คูมิตร, 2523) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรที่ดี จะต้องสนองความต้องการของสังคม เป็นสิ่งสำคัญเหลือเกิน เพราะหลักสูตรเป็นการรวบรวมความคิดจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ถ้าหากหลักสูตรไม่ดีแล้ว จะไม่สนองความต้องการของสังคม ถ้าหลักสูตรดีแล้ว ผู้ร่างหลักสูตรจะต้องมองว่าอะไรเป็นปัญหาใหญ่ในสังคม ก็จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรเพื่อป้องกันและแก้ไขสิ่งเหล่านั้นไว้ เพื่อให้สอดคล้องหรือสนองความต้องการของสังคม

2. หลักสูตรที่ดีจะต้องสนองความต้องการของเด็ก คือสร้างนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ขณะเดียวกันก็ทำให้เด็กเกิดความสะดวกสบายใจขณะที่เรียนตามหลักสูตรนั้นด้วย มีการจัดวิชาให้มีการเลือกได้บ้าง เพื่อสนองความต้องการของเด็ก

3. หลักสูตรที่ดีจะต้องเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ หลักสูตรที่ออกมาจะต้องไม่ใช่วัสดุครุภัณฑ์เกินกำลังทางเศรษฐกิจ หรือหลักสูตรที่ออกมาจะต้องไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดีของสังคม ก็จะต้องสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย

4. หลักสูตรที่ดีจะต้องเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก หมายความว่าไม่สอนเนื้อหาวิชาที่สูงกว่าความสามารถของเด็ก ไม่ง่ายและไม่ยากจนเกินไป จะต้องพอเหมาะและท้าทายความสามารถของเด็ก เราให้เด็กเกิดความอยากเรียน เป็นต้น

5. หลักสูตรที่ดีจะต้องนำมาใช้โดยสะดวก เมื่อผู้บริหารเห็นหลักสูตรแล้วจะต้องเข้าใจได้ง่าย และสามารถจัดครูสอนและอุปกรณ์ได้สะดวก

6. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นได้ คือเปิดโอกาสให้โรงเรียนปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับเด็กได้ เพราะสังคมแต่ละท้องถิ่นมีสภาพไม่เหมือนกัน ดังนั้น หลักสูตรจะต้องวางไว้กว้างๆ ให้ยืดหยุ่นได้ เพื่อโรงเรียนจะได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของเด็ก และสภาพของท้องถิ่นได้

สันต์ ชรรณบำรุง (สันต์, 2527) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. หลักสูตรควรมีความคล่องตัวพอสมควร และสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
2. หลักสูตรควรเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การศึกษามุ่งตามความมุ่งหมายที่กำหนดให้
3. บุคคลทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ครู ประชาชน นักวิชาการ นักเรียน ควรจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และมีส่วนร่วมได้รับรู้หลักสูตร มิใช่เป็นของนักวิชาการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว
4. การวางแผนหลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นขบวนการที่ต่อเนื่อง
5. การดำเนินงานการวางแผนหลักสูตรควรต้องอยู่บนรากฐานที่เชื่อถือได้
6. ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่าง ๆ เช่น รากฐานทางปรัชญา การศึกษา รากฐานทางจิตวิทยา รากฐานทางสังคม
7. หลักสูตรควรจะเป็นแนวกว้างเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจ ความถนัด และความสามารถเป็นรายบุคคล
8. หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ควรจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันดี ไม่ขาดตอน
9. การประเมินผลหลักสูตรเป็นสิ่งที่จำเป็น และต้องทำเป็นระยะ ๆ ผลของการประเมินควรนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร

สมเกียรติ ศรีสกุล (2539, หน้า29) ได้รวบรวมลักษณะที่ดีของหลักสูตรได้ 6 ประการ คือ

1. สนองความต้องการของสังคม
2. สนองความต้องการและจำเป็นของเยาวชน โดยมุ่งปลูกฝังนิสัยที่ดีในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มุ่งให้เกิดทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน ให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักธรรมของพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก
3. หลักสูตรที่ดีต้องสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีและเหมาะสมกับเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน
4. หลักสูตรที่ดีต้องเหมาะสมกับวัยและความสามารถของเยาวชน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา
5. หลักสูตรที่ดีต้องใช้สะดวก เข้าใจง่าย และไม่เป็นปัญหาในการบริหารงาน สามารถจัดครูและอุปกรณ์การสอนได้ง่าย ๆ โดยคำนึงถึงหลักประหยัด
6. หลักสูตรที่ดีต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่ง การวางหลักสูตรต้องกำหนดไว้กว้าง ๆ และหลาย ๆ แบบ เพื่อที่จะได้ไม่มีปัญหาในการบริหาร

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดีควรที่จะคำนึงว่าหลักสูตรนั้นสอดคล้องกับปรัชญา วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ การจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว รวมทั้งหลักสูตรต้องตอบสนองความต้องการของสังคม และความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก

1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร และการกำหนดจุดมุ่งหมายก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร ในทุกระดับการศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ปฏิบัติได้ง่ายนัก เพราะการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งผู้รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องพิจารณาและตรวจสอบอย่างรอบคอบว่า จุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นมานั้นมีความถูกต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของสังคม ผู้เรียน ความเชื่อในเชิงปรัชญาและจิตวิทยาหรือไม่

รัชชัชย ชัยจิราชากุล (2529, หน้า142) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับหลักสูตรหรือระดับอื่น ๆ จะพบว่า จุดมุ่งหมายประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ

1. ส่วนที่ตอบคำถามว่า “อะไร” ซึ่งได้แก่เนื้อหาสาระ หรือเรื่องราวที่จะนำมาสอนหรือให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนนั้น
2. ส่วนที่ตอบคำถามว่า “ให้เกิดอะไร” ซึ่งได้แก่สิ่งที่ผู้สอน หรือผู้พัฒนาหลักสูตรตั้งใจจะปลูกฝัง ซึ่งมีอยู่ด้วยกันสามด้านใหญ่ ๆ คือ ให้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ

สรุปสั้น ๆ ก็คือ แต่ละข้อจุดหมายของหลักสูตร หรือจุดหมายระดับใด ๆ ของการศึกษาประกอบด้วยสองมิติใหญ่ ๆ คือ มิติทางด้านจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ และมิติทางด้านพฤติกรรมที่จะปลูกฝัง ถ้าขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปข้อความนั้นจะไม่มีคุณสมบัติเป็นจุดหมายได้เลย

การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาและส่วนที่เป็นพฤติกรรมต่างก็จะต้องอาศัยพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรมาประกอบหรือช่วยในการพิจารณา กล่าวคือ การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมนั้น จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ทางด้านจิตวิทยาการศึกษา มาเป็นแนวทางในการพิจารณา ส่วนที่เป็นเนื้อหาในประเด็นที่ว่า จะบรรจุเนื้อหาอะไรลงไป ในหลักสูตรบ้างนั้น เป็นเรื่องของพื้นฐานความรู้ทางด้านปรัชญาการศึกษา สังคมและวัฒนธรรมและตัวผู้เรียน

ระดับของจุดหมายการศึกษา

โดยทั่ว ๆ ไป สามารถแบ่งจุดหมายของการศึกษาออกได้เป็น 6 ระดับ ดังนี้

1. ระดับชาติ
2. ระดับการศึกษา หรือประเภทของการศึกษา
3. ระดับหลักสูตร
4. ระดับวิชา
5. ระดับรายวิชา
6. ระดับการสอน

จุดหมายของการศึกษาแต่ละระดับมีคุณสมบัติต่อไปนี้

จุดหมายการศึกษาระดับชาติ ได้แก่ จุดหมายหรือเป้าหมายกว้าง ๆ ของการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งครอบคลุมจุดหมายการศึกษาทุกระดับ จุดหมายการศึกษาระดับนี้จะปรากฏให้เห็นได้จากจุดหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายการศึกษาของแต่ละรัฐบาลและ ในจุดหมายของแผนพัฒนาการศึกษาในแต่ละระยะ

จุดหมายระดับการศึกษาหรือประเภทของการศึกษา เป็นจุดหมายที่แสดงถึงทิศทางและเป้าหมายของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ เช่น จุดหมายการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้มีการกำหนดจุดหมายในแต่ละระดับการศึกษาแล้ว เรายังกำหนดจุดหมายตามประเภทของการศึกษาอีกด้วย เช่น จุดหมายของการอาชีวศึกษา และจุดหมายของการฝึกหัดครู เป็นต้น จุดหมายในระดับนี้จะพบเห็นได้จากนโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่กล่าวถึง การศึกษาในแต่ละระดับและแต่ละประเภท จากแผนการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวถึงจุดหมายการศึกษาของแต่ละระดับ แต่ละประเภท และจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวถึงจุดหมายการศึกษาของแต่ละระดับ และแต่ละประเภท ในบางระดับยังสามารถพบเห็นได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้น ๆ

จุดหมายระดับหลักสูตร จุดหมายในระดับนี้คล้ายคลึงและใกล้เคียงกับระดับการศึกษามาก ระดับการศึกษาใดที่ไม่มีการแบ่งออกเป็นประเภทก็อนุโลมได้ว่า จุดหมายระดับหลักสูตรเป็นจุดหมายเดียวกันกับจุดหมายระดับการศึกษา เช่น จุดหมายหลักสูตรประถมศึกษา จะเป็นจุดหมายที่แสดงถึงการเป็นจุดหมายของการศึกษาระดับประถมศึกษาในขณะเดียวกันด้วย แต่สิ่งที่แตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างจุดหมายของระดับการศึกษาและระดับหลักสูตรก็คือว่า จุดหมายระดับการศึกษานั้น นอกจากจะปรากฏอยู่ในระดับหลักสูตรแล้ว ตัวมันเองยังสามารถปรากฏอยู่ในที่อื่น ๆ ได้ด้วย เช่น ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และที่อื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างบน

ระดับการศึกษาที่มีการแบ่งประเภทและสาขาวิชาเฉพาะมากมาย ดังเช่นระดับอุดมศึกษา จะสามารถคลุมจุดหมายของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ ไว้มากมาย เช่น จุดหมายหลักสูตรการฝึกหัดครู จุดหมายหลักสูตรพลศึกษา จุดหมายหลักสูตรอาชีวศึกษาและอื่น ๆ จึงพอจะสรุปเป็นข้อสังเกตได้ว่า จุดหมายระดับหลักสูตรจะเป็นจุดหมายที่ค่อนข้างแคบและเฉพาะกว่าจุดหมายของระดับการศึกษา ยกเว้นระดับการศึกษาบางระดับที่เทียบเคียงกันได้กับระดับหลักสูตร

จุดหมายระดับวิชาหรือสาขาวิชา ได้แก่ จุดหมายทั่วไปที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชาหรือสาขาวิชา เช่น จุดหมายของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ จุดหมายของหมวดวิชาสังคมศึกษา จุดหมายวิชาภาษาไทย และอื่น ๆ เป็นต้น

จุดหมายระดับรายวิชา เป็นจุดหมายของรายวิชาที่เป็นส่วนย่อยหรือส่วนประกอบของวิชาหรือสาขาวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ยังแบ่งเนื้อหาออกเป็นรายวิชาย่อย ๆ อีก เช่น รายวิชาเคมี ชีววิทยา สัตวศาสตร์ ในกรณีที่เป็นการเรียนในระดับสูง ๆ ขึ้นไป เราอาจแยกรายวิชาย่อย ๆ ออกจากวิชาเคมีได้อีก เป็นเคมี 1 เคมี 2 หรือใช้ชื่อตามเนื้อหาของวิชา เช่น เคมีเบื้องต้น อนินทรีย์เคมี และอื่น ๆ เป็นต้น

จุดหมายระดับการสอน ได้แก่ จุดหมายที่ผู้สอนหวังจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ จากหัวข้อที่จุดหมายไว้ในแต่ละรายวิชา จุดหมายการสอนนี้เป็นจุดหมายหรือผลที่ผู้สอนหวังจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ในแต่ละครั้งที่มีการสอนในห้องเรียน

การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้

การจำแนกจุดหมายทางการศึกษา (ที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Taxonomy of Educational Objectives) ออกเป็นสามด้าน คือ พุทธิลักษณะ (Cognitive Domain) จิตลักษณะ (Affective Domain) และปฏิบัติลักษณะ (Psychomotor Domain) โดย บลูมและคณะ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลของผู้เรียน รวมทั้งการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรและการเรียนการสอนด้วย

ในแต่ละด้านของจุดหมายทางการศึกษาของบลูมและคณะ ซึ่งเป็นการเน้นพฤติกรรมหรือลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีสาระโดยย่อดังนี้

1. ด้านพุทธิลักษณะ ประกอบด้วยความสามารถทางสมองและสติปัญญาที่จัดเรียงลำดับขึ้นก่อนหลังดังนี้

- 1.1 ความรู้ (การจำ)
- 1.2 ความเข้าใจ
- 1.3 การนำไปใช้ (การประยุกต์)
- 1.4 การวิเคราะห์
- 1.5 การสังเคราะห์
- 1.6 การประเมินผล

2. ด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วยคุณลักษณะทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และเจตคติเรียงตามลำดับขั้นก่อนหลัง ดังนี้

- 2.1 การรับ
- 2.2 การตอบสนอง
- 2.3 การสร้างค่านิยม
- 2.4 การจัดระบบ
- 2.5 การสร้างบุคลิกลักษณะ โดยค่านิยม หรือปรับค่านิยม

3. ด้านปฏิบัติลักษณะ ประกอบด้วยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อและร่างกายปฏิบัติภารกิจ จากการกระทำง่าย ๆ ไปสู่การปฏิบัติที่ลำบากและยุ่งยากซับซ้อนดังนี้

- 3.1 ความเคลื่อนไหวที่เกิดจากปฏิกิริยาสะท้อน
- 3.2 ความเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานเบื้องต้น
- 3.3 ความสามารถทางการรับรู้
- 3.4 ความสามารถทางกายภาพ
- 3.5 ความเคลื่อนไหวขั้นทักษะ
- 3.6 การสื่อความหมายที่ไม่ใช้คำพูด

1.2 การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหา

การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร เป็นการมุ่งที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่คิดกันว่าถูกต้องและเหมาะสม อีกนัยหนึ่งก็คือต้องการจะผลิตให้ผู้เรียนเป็นบุคคลประเภทใด มีลักษณะอย่างไร และการที่จะให้ผู้เรียนมีบุคลิกลักษณะตามที่ต้องการนั้น เขาควรเรียนรู้อะไร ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จะต้องได้ง่ายๆ ดังนั้น การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรในส่วนที่เป็นเนื้อหาจึงมีความยากลำบากด้วยเหตุนี้ นอกจากนั้นตัวเนื้อหาเองเป็นสิ่งที่มียู่มากมายไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีขอบเขต

การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหา จำเป็นจะต้องใช้ความรู้ที่เกี่ยวกับลักษณะของสังคมวัฒนธรรม ตัวผู้เรียน ความเชื่อในเชิงปรัชญา และธรรมชาติของความรู้หรือเนื้อหาสาระเอง มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ (ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2529 หน้า 141-148)

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า จุดหมายของหลักสูตร คือผลรวมทั้งหมด ที่มุ่งหวังปรารถนาจะให้เกิดกับผู้เรียนทุกคนเมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนครบถ้วนแล้ว ซึ่งจุดมุ่งหมายนั้นควรจะต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับหลักปรัชญาของหลักสูตร สามารถปฏิบัติได้จริง และครอบคลุมจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

1.3 การจัดเนื้อหาวิชา

เนื้อหาวิชาเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรด้านหนึ่ง หลักสูตรทุกระดับจะต้องระบุถึงเนื้อหาวิชาหรือความรู้ต่าง ๆ ที่จะจัดให้แก่ผู้เรียน เนื้อหาวิชามีความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร

ประเภทของความรู้

หลักสูตรที่มีเนื้อหาวิชาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาทางด้านสติปัญญา และสามารถที่จะนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต “ความรู้” หรือ “เนื้อหาวิชา” ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้นมี 3 ประเภท คือ

1. ธรรมชาติวิทยา (Natural Sciences) หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดของมนุษย์กับธรรมชาติ (Man and Nature)
2. มานุษยวิทยา (Anthropology) หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดของมนุษย์กับตนเอง (Man and Self)
3. สังคมวิทยา (Social Sciences) หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดของมนุษย์กับสังคม (Man and Society)

ในการศึกษานั้น เนื้อหาวิชาของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. เนื้อหาสาระสำคัญ
2. ทักษะและกระบวนการ
3. เจตคติ ค่านิยม และความซาบซึ้ง

1. เนื้อหาสาระสำคัญ หมายถึง เนื้อหาสาระที่รวบรวมมาจากความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ เป็นต้น เนื้อหาสาระสำคัญเหล่านี้ ได้มาจากการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ และการเสนอแนะเนื้อหาวิชาดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา ต้องพิจารณาาร่วมกัน เพื่อกำหนดขอบข่ายและขั้นตอนเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระบวนการวิชาการสอนในโรงเรียน

2. ทักษะและกระบวนการ เนื้อหาสาระสำคัญที่ปรากฏในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับทักษะและกระบวนการนั้นมีดังนี้

- 2.1 ทักษะพื้นฐาน หรือทักษะที่จำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การอ่าน เขียน และคิดเลข ทักษะพื้นฐานเหล่านี้เป็นหัวใจของหลักสูตรซึ่งจะขาดเสียมิได้

2.2 กระบวนการ กระบวนการดังกล่าวจะไม่ปรากฏอย่างชัดเจนว่า เป็นกระบวนการของเนื้อหาวิชาใด แต่จะเป็นกระบวนการที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระที่สำคัญต่าง ๆ เช่น กระบวนการ “การแก้ปัญหา” “ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” “มนุษยสัมพันธ์” “หน้าที่พลเมืองดี” เป็นต้น

3. เจตคติ ค่านิยม และความซาบซึ้ง ความรู้ทางด้านเจตคติ ค่านิยม และความซาบซึ้ง เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของหลักสูตร เรายอมรับว่า กระบวนการเรียนรู้นั้น เกี่ยวพันกับกระบวนการดำรงชีวิตของคนเรายู่ตลอดเวลา ถึงแม้หลักสูตรจะไม่ระบุหรือบรรจุเนื้อหาสาระในด้านเจตคติ ค่านิยมและความซาบซึ้งก็ตาม แต่การเรียนการสอนในเนื้อหาสาระเหล่านี้ก็จะมีขึ้นในลักษณะของ “หลักสูตรที่มองไม่เห็น” หรือ “Silent Curriculum”

เนื้อหาสาระที่สำคัญ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในกระบวนการเรียนการสอน เราไม่สามารถแยกสอนที่ละประเด็นได้ ต้องเรียนรู้ควบคู่ไปพร้อม ๆ กันเช่น การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ทั้ง ๆ ที่วิชานี้มองเห็นความสำคัญของทักษะการปฏิสัมพันธ์ในสังคม แต่การสอนทักษะดังกล่าวก็ไม่สามารถกำหนดขอบข่ายเฉพาะเนื้อหาสาระของทักษะการปฏิสัมพันธ์ในสังคมเพียงเท่านั้น กระบวนการเรียนการสอนจำเป็นต้องให้ความรู้หรือเนื้อหาเกี่ยวกับเจตคติ ค่านิยมและความซาบซึ้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมอีกด้วย

การเลือกเนื้อหาวิชา

เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื้อหาวิชาที่ใช้ในหลักสูตร จำต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปด้วย และการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนานั้นก็คือการพิจารณาเลือกสรรเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับหลักสูตรนั่นเอง การเลือกเนื้อหาวิชาใดบรรจุลงในหลักสูตรจำเป็นต้องมีการพิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบ ไม่เช่นนั้นแล้วเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรก็อาจไม่เหมาะสมหรือไม่สนองตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การพิจารณาเลือกเนื้อหาวิชาสำหรับการพัฒนาหลักสูตรนั้นโดยทั่วไป จะคำนึงถึงหลักใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. สมรรถภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและวิธีการเรียนรู้
2. ความเหมาะสมของความรู้ที่จะนำมาสอน
3. เป้าหมายและความต้องการของสังคมที่มีต่อโรงเรียน

แนวคิดการเลือกเนื้อหาที่จำเป็น

การเลือกเนื้อหาสำหรับใช้ในหลักสูตรนั้น สมาคมพัฒนาหลักสูตรและการนิเทศการศึกษา (Association for Supervision and Curriculum Development) ได้เสนอแนะแนวคิดในการเลือกเนื้อหาที่จำเป็นไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เนื้อหาจะต้องไม่ถูกจำกัดตายตัว หรือระบุแน่นอนชัดเจนอยู่ในระดับใดระดับหนึ่ง โดยเฉพาะ
2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการดำเนินชีวิตตลอดชีพของมนุษย์ เราไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้หมดทุกสิ่งทุกอย่างในระยะเวลา 12 ปี หรือ 16 ปีการศึกษา แต่มนุษย์ต้องเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มเกิดจนถึงวันตาย ด้วยเหตุนี้เนื้อหาสาระที่จะเรียนนั้นต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไร ถึงจะเรียนรู้ได้ (Learning How to Learn)
3. ทั้งครูและนักเรียนจะต้องร่วมกันเลือกสรรเนื้อหาสาระที่จะเรียน เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า เนื้อหาสาระหรือความรู้ที่ปรากฏในชีวิตประจำวันแต่ละวัน ในบางเรื่องนั้นนักเรียนมีความรู้มากกว่าครูเสียอีก ด้วยเหตุนี้ความกว้างขวางและความลึกซึ้งของเนื้อหาสาระน่าจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนรับผิดชอบที่จะเลือกสรรด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมกระบวนการศึกษาที่มุ่งจะฝึกหัดให้นักเรียนมีสมรรถภาพในการเลือกและตัดสินใจที่ดีในชีวิตจริงๆ ของเขา
4. เนื้อหาสาระนั้นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพหรือเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป ทั้งกว้างขวาง และลึกซึ้งมากพอที่จะตอบปัญหาว่าปัจจุบันเป็นอย่างไร แล้วที่ผ่านมาแล้วเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เมื่อเนื้อหาสาระครอบคลุมถึงสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ไม่ต้องหวังว่าเนื้อหาสาระของหลักสูตรจะสมดุลหรือไม่อย่างไร
5. การตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระจะต้องคำนึงถึงการเตรียมการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับครูอีกด้วย แนวคิดทั้ง 4 ข้อข้างต้นนั้นจะช่วยชี้ให้เห็นว่าครูมิได้มีบทบาทเป็นผู้รู้แจ้งในความรู้ แต่เป็นผู้กำลังเรียนรู้ไปด้วย และพยายามเตรียมการและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น
6. การตัดสินใจเลือกเนื้อหาสาระ โดยส่วนรวมนั้นเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ เนื้อหาสาระในหลักสูตรนั้นควรเปิดกว้างให้มีช่องว่างมากพอที่จะใช้วิธีการแปลก ๆ ใหม่ๆ เพื่อเป็นการทดลองแก้ปัญหา และเป็นการสนับสนุนให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียนให้มากขึ้น (นิรมล ศตวณฺี, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, ระวีวรรณ ศรีครามครัน 2539, หน้า 57 – 67)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาวิชาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เนื้อหาวิชานั้นมีความสำคัญมาก เพราะเนื้อหาวิชาจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับองค์ประกอบทุกส่วนของการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตร ตำราเรียน เป็นต้น

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไป คือ การจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย จากการตั้งคำถาม ฟัง คิด ซักถาม ตอบคำถาม อภิปราย ทดลอง เขียน และลงมือปฏิบัติจริง ผลที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะ ความสามารถทางการปฏิบัติ ลักษณะจิตพิสัย ต่างๆ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความพอใจ

มณฑป ไชยจิต (2539, หน้า 1) กล่าวว่า ในสภาพการเรียนการสอนปัจจุบัน จะมุ่งเน้นการเรียนการสอนแบบสองทาง (Two – Way Communication) เป็นสำคัญ ผู้สอนไม่ว่าจะเป็นผู้สอนในระดับใดก็ตาม จะรู้เพียงบทบาทของตนและเทคนิคการสอนเท่านั้นไม่ได้ การเรียนการสอนจะดำเนินได้ดีและมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้สอนได้รู้จักและเข้าใจลักษณะธรรมชาติของผู้เรียนเป็นอย่างดี สิ่งนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของบทบาทผู้สอนในปัจจุบัน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

งานในหน้าที่วิชาชีพครู

บทบาทของผู้สอนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการที่จะต้องรู้จักและพัฒนาผู้เรียนแล้วก็คือ จะต้องรู้จักบทบาทของตนในลักษณะงานในหน้าที่วิชาชีพครู จะต้องยึดถือปฏิบัติดังนี้คือ

1. การวางแผนการสอน จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนซึ่งอาจพิจารณาความรู้และประสบการณ์ของผู้สอนเอง ลักษณะและความต้องการของผู้เรียน รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของสถาบันตลอดจนความต้องการขององค์การ สมาคม หรือสังคมภายนอก การคัดเลือกและจัดลำดับเนื้อหา นั้น อาจพิจารณาว่าเนื้อหาที่จะนำมาสอนควรตรงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีความถูกต้อง ทันสมัย เนื้อหาอาจแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ

ลักษณะแรกต้องรู้ (must know) เพราะสำคัญและจำเป็น

ลักษณะที่สองควรรู้ (should know) เพราะสำคัญแต่อาจไม่จำเป็น

ลักษณะที่สามคือ น่ารู้ (could know) เพราะน่าสนใจ

การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนจะประกอบด้วย การเลือกวิธีสอนและการกำหนดงานของผู้เรียน จะใช้วิธีสอนแบบไหนนั้นต้องพิจารณาจากตัวผู้สอน เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน จำนวนและลักษณะของผู้เรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ส่วนการกำหนดงานอาจมอบหมายออกไปในรูปการวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ ฝึกปฏิบัติ หรือส่งชิ้นงาน และการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน มีวิธีดำเนินการอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)
2. การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

2. การดำเนินการสอน กล่าวนำเข้าสู่บทเรียน หรือเรื่องที่ทำการสอนโดยกระตุ้นเร้าความสนใจ ชี้แจงจุดประสงค์และอธิบายถึงความสำคัญ ดำเนินการตามการวางแผนการสอน การใช้อุปกรณ์ช่วยในการสอนต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายวัสดุโปร่งแสง (Overhead Projector) ภาพนิ่ง (Slides) วีดีโอ ฯลฯ การใช้เทคนิคการใช้คำถาม การเสริมแรง การสรุปการสอน

3. การวัดและประเมินผลการสอน การพิจารณาคำรา เอกสาร สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอน เหมาะสมกับจุดประสงค์ของวิชาที่สอนเพียงใด มาตรฐานการที่จะใช้เป็นเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ของบทเรียน เตรียมข้อสอบวัดความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ การวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียน และประเมินการสอนของตนเองด้วย

4. การให้คำปรึกษาแนะแนว ร่วมมือกับฝ่ายแนะแนว ช่วยเหลือผู้เรียนในเรื่องปัญหาการเรียน ปัญหาส่วนตัว ให้รายละเอียดเกี่ยวกับโอกาสในการประกอบอาชีพ ช่วยเหลือในการหางานทำ ตำรวจผู้ที่จบการศึกษาไปแล้ว

5. การร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางวิชาชีพ เป็นสมาชิกหรือเป็นเจ้าหน้าที่ของสมาคมหรือองค์การด้านการศึกษา มีส่วนร่วมในการทำวิจัยและเขียนบทความทางวิชาการ เข้าร่วมการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อปรับตัวให้ทันต่อความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

เทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา

การสอนคือ กระบวนการที่ผู้สอนพยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียนในอันที่จะแนะนำให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมในการแก้ปัญหา ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคลโดยการใช้เทคนิค (Technique) ที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของผู้เรียนและสถานการณ์โดยทั่วไป การสอนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่างๆ เหล่านี้คือ

1. รู้จักกำกับการและอำนวยความสะดวกตนเองได้ (Self - Direction)
2. รู้จักบังคับควบคุมการกระทำของตนเอง (Self - Control)

3. รู้จักแนะนำพาตนเองให้เรียนรู้ได้ (Self-Initiation)

ส่วนการแบ่งวิธีการสอน สามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกันคือ

1. แบ่งตามจำนวนผู้เรียน แบ่งออกเป็น

1.1 วิธีการสอนกลุ่มใหญ่ (Large – group methods) ระดับความสามารถของผู้เรียนใกล้เคียงกัน

1.2 วิธีการสอนกลุ่มย่อย (Small – group methods) ระดับความสามารถของผู้เรียนแตกต่างกัน

1.3 วิธีการสอนเป็นรายบุคคล (Individual Learning methods) เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งเฉพาะเจาะจง

2. แบ่งตามจำนวนผู้สอน สอนเดี่ยวหรือสอนเป็นคณะ (Team Teaching)

3. แบ่งตามลักษณะเนื้อหาที่จะสอน การสอนข้อเท็จจริง สอนให้คิด สอนทักษะทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม ความศรัทธา ฯลฯ

4. แบ่งตามลักษณะการเรียนการสอนหรือวิธีการเรียนรู้ การสอนแบบให้ความรู้ผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ (Expository Teaching) กับการสอนแบบให้ผู้เรียนคิดสืบค้นด้วยตนเอง (Inquiry Teaching)

ในด้านวิธีสอนในระดับอุดมศึกษานั้นมีอยู่ 4 แบบคือ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติ และวิธีสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1. วิธีสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนพูดบอกเล่า อธิบายเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยที่ผู้สอนเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเนื้อเรื่องมาแล้วเป็นอย่างดี ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อความหมายทางเดียวจากผู้สอนไปผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย เพียงแค่ฟัง จดบันทึกหรือซักถามบางครั้ง

2. วิธีสอนแบบอภิปราย เป็นวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบแนวทางหรือเพื่อแก้ปัญหาหนึ่งร่วมกัน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ได้คิด ได้แก้ปัญหา และได้ฝึกการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย มีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning)

3. วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการสังเกตและฝึกฝนปฏิบัติการ พัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือต่างๆ ในการฝึกปฏิบัติ

สามารถประยุกต์หลักการทั่วไปเข้ากับสถานการณ์จริง ตลอดจนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติที่ดี และก่อให้เกิดความภูมิใจในงานอาชีพต่าง ๆ

4. วิธีสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นวิธีสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการเรียนรู้ (Independent of student learning) จะมีอิสระได้แค่ไหนและ กำหนดเองได้แค่ไหนแล้วแต่ว่าสถาบันหรือผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดให้ หรือตกลงกับผู้เรียนเป็นกรณีไป

เทคนิคการสอนที่สำคัญบางประการในระดับอุดมศึกษา

1. เทคนิคการนำเข้าสู่เรื่อง จุดประสงค์เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้มาอยู่ที่ การสอนของครู ผู้สอนควรรู้ประสบการณ์หรือความรู้ของนักเรียนเพื่อหาวิธีให้ผู้เรียนสนใจ ศึกษา เนื้อเรื่องที่จะสอนและพิจารณาเลือกกิจกรรมให้ผสมกลมกลืน ตลอดจนศึกษากิจกรรมที่จะนำมา ใช้ให้ล่องแก่ วิธีนำเข้าสู่เรื่องมีหลายวิธีเช่น ใช้อุปกรณ์ช่วยสอน ภาพ แผนภูมิ ของจริง ตั้งปัญหา ทายปัญหา สนทนา ซักถาม ทบทวนบทเรียนเดิมที่สัมพันธ์กับบทเรียนใหม่

2. เทคนิคการใช้คำถาม จุดประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ช่วยกระบวนการคิดทางเหตุผล เพื่อช่วยความคิด เพื่อทดสอบความรู้ พัฒนาทักษะทางสติปัญญา การถามคำถามจะใช้ได้ดี ควรเป็นคำถามระดับสูง ซึ่งจะเป็นเรื่องของการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแปลความหมายข้อมูล ต่างจากคำถามระดับต่ำ ซึ่งจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจำ การลอกเลียนข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้สอนไป ผู้สอนควรใช้คำถามกับผู้เรียนเพื่อการคิดค้น ผู้เรียนต้อง ตอบด้วยความเข้าใจใช้ความรู้เดิมมาแก้ปัญหาใหม่ อาศัยความคิดพื้นฐานและความเข้าใจในเอา ความรู้ที่ได้ไปใช้ในเรื่องราวอื่น ๆ อย่างถูกต้อง ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร อย่างมีเหตุมีผล สรุปหลักการได้ ขณะเดียวกันผู้สอนควรจะใช้คำถามที่มีลักษณะขยายความคิด กล่าวคือมีลักษณะคาดคะเน เป็น คำถามเชิงสมมติฐาน ลักษณะการวางแผน เป็นคำถามที่ผู้ตอบเสนอแนวคิด โครงการ ลักษณะ การวิจารณ์และลักษณะประเมินค่า เป็นคำถามเชิงวินิจฉัยประเมินค่าโดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์

3. เทคนิคการเสริมกำลังใจ จุดประสงค์เพื่อให้ผู้สอนใช้วิธีเสริมกำลังใจแบบต่าง ๆ จนเป็นนิสัย การชมและให้กำลังใจผู้เรียนเป็นการใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างหนึ่ง การเสริม กำลังใจเป็นสิ่งที่มีความหมายแก่ชีวิตของผู้เรียน ผู้สอนอาจจะมีวิธีเสริมกำลังใจด้วยวาจา ชมเชย ทักท้วง ชมเชยเชิงแนะ ด้วยลักษณะท่าทาง พยักหน้า ยิ้ม เดินเข้าไปใกล้หรือสายตาดูอยู่ที่ผู้เรียน ด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการชมเชย ปรบมือให้ ด้วยการให้รางวัลและสัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือ ด้วยการให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง

4. เทคนิคการใช้อุปกรณ์การสอน จุดประสงค์เพื่อให้ผู้สอนสามารถดำเนินการเรียนการสอนไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ผู้สอนสามารถนำอุปกรณ์ไปใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการสอนไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าสู่เรื่อง ขั้นตอนเนื้อหาหรือขั้นสรุปบทเรียน การใช้อุปกรณ์การสอนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวิธีการเลือก และการใช้ของผู้สอน แต่แต่ละครั้งเป็นสำคัญ เทคนิคการใช้อุปกรณ์การสอนอาจแบ่งได้ดังนี้

4.1 การเลือกอุปกรณ์เหมาะกับวัย ระดับสติปัญญา และปลอดภัยในการใช้ ขนาดและปริมาณเหมาะสมกับชั้นเรียน เลือกอุปกรณ์ที่เคลื่อนไหวได้จะช่วยเร้าความสนใจผู้เรียนเป็นพิเศษตลอดจนต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและเป้าหมายเรื่องที่จะสอน

4.2 การเตรียมอุปกรณ์ วางแผนการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน สรรวหาอุปกรณ์ทุกชิ้นอยู่ในสภาพดี และทดลองใช้ให้คล่องแคล่ว

4.3 การใช้อุปกรณ์ใช้ตามลำดับก่อนหลังอย่างคล่องแคล่ว เห็นอย่างทั่วถึงทั้งชั้นเรียนอย่ายืนบังอุปกรณ์ ใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าขณะการสอนเนื้อหาอยู่ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์จะสร้างความเข้าใจเนื้อหาได้ดีมากขึ้น

สรุปจากแนวคิดข้างต้นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น จะใช้วิธีการสอนอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะเจาะจงไม่ได้ จำเป็นต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นลักษณะของเนื้อหา เวลา สถานที่ และอื่น ๆ อาจารย์ผู้สอนอาจจะต้องบูรณาการวิธีการสอนต่างๆ เข้าด้วยกัน ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอาจารย์ผู้สอนเป็นสำคัญ

1.5 การวัดผลและประเมินผล

หลักสูตรเป็นจุดหมายปลายทางที่วางไว้ ครูเป็นผู้สอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด การที่จะรู้ว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่ต้องการหรือไม่ จำเป็นจะต้องสอบวัดดู แล้วประเมินผลขั้นสุดท้ายเสมอ บทบาทของการวัดผลและประเมินผลจึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา การเรียนการสอนกับการวัดผลประเมินผลมักจะเกี่ยวข้องกันในด้าน จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอนพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน การเลือกใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ การสอบก่อนสอบหลัง สอบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลและการประเมินผลการเรียน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของผู้เรียนที่ได้จากการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้แก่พฤติกรรม การเรียนรู้

ประเภทของการประเมิน

1. การประเมินเบื้องต้น (Preliminary Evaluation) คือการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนที่จะสอนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการตัดสินใจว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนดอยู่แล้วหรือไม่และมากน้อยเพียงใด เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผนการสอนให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการประเมินเพื่อค้นหาจุดเริ่มต้นในการสอน

2. การประเมินย่อย (Formative Evaluation) คือ การประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้แต่ละวัตถุประสงค์ เป็นการตัดสินใจว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์นั้น ๆ ตามที่เกณฑ์กำหนดไว้หรือไม่ หากพบว่าผู้เรียนยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ก็จะมีการสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) จนผู้เรียนสามารถมีพฤติกรรมอยู่ในระดับที่น่าพอใจ (ตามเกณฑ์)

4. การประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) คือ การประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อได้เรียนครบทุกวัตถุประสงค์ที่กำหนดในวิชานั้น ๆ แล้ว เป็นการตัดสินใจว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดโดยภาพรวมแล้วมากน้อยเพียงใดและเป็นที่น่าพอใจในระดับใด การประเมินสรุปรวมนี้เป็นการประเมินเพื่อจัดประเภทผู้เรียนตามความมากน้อยของพฤติกรรมที่แสดงออก

5. การประเมินติดตามผล (Follow-up Evaluation) คือ การประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อได้ผ่านการประเมินสรุปรวมไปแล้วระยะหนึ่ง (สัปดาห์หรือเดือน) เป็นการตัดสินใจว่าผู้เรียนยังคงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ อยู่ในระดับเดิมหรือไม่

วิธีการวัด ไม่ว่าจะเป็นการประเมินประเภทใด การวัดอาจดำเนินการโดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี ในที่นี้จะเสนอเพียง 5 วิธี ต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุดที่ผู้สอนสามารถใช้ได้ทุกเวลาในการมอดูสภาพทางกายและการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีที่ผู้สอนสามารถใช้เพื่อสนทนาซักถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด การปรับตัว ปัญหา และอื่น ๆ ของผู้เรียนได้

3. การทำสังคมมิติ (Sociometry) เป็นวิธีที่ผู้สอนต้องการวัดสภาพทางสังคม และการได้รับการยอมรับจากเพื่อนของผู้เรียน โดยการให้เพื่อนเลือกคนที่ต้องการจะร่วมหรือไม่ต้องการร่วมสมาคมด้วย หรืออาจวัดลักษณะทางค่านิยมธรรม โดยใช้วิธีการ “ใครเอ่ย” (Guess Who?)

4. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีที่ต้องการสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริง ความคิดเห็น ความรู้สึก การปรับตัว ปัญหา และอื่น ๆ เป็นการให้ผู้เรียนรายงานตนเอง (Self-Report) ออกมาโดยการเขียนตอบ อาจจะเป็นการใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) หรือแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale)

5. การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีที่ต้องการวัดความรู้ความสามารถ ความมีเหตุผล และทักษะของผู้เรียน การทดสอบอาจกระทำได้โดยวิธีให้เขียนตอบ (Paper – and Pencil Test) ซึ่งมักใช้วัดด้านพุทธิพิสัย และการให้ปฏิบัติ (Performance) เป็นการวัดด้านทักษะพิสัย

การวางแผนการวัดและประเมินผล

ในการวัดผลการเรียนของผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องมีการวางแผนก่อน โดยการพยายามตอบคำถามต่อไปนี้

1. จะทำการประเมินเพื่ออะไร (ตรวจสอบเบื้องต้น ปรับปรุง แก้ไข ตัดสินผลสรุปสุดท้าย) การตั้งคำถามเช่นนี้จะทำให้ทราบว่า จะใช้การประเมินแบบใด ทั้งนี้เพื่อจะได้เลือกเนื้อหาในการวัดได้เหมาะสม
2. จะประเมินพฤติกรรมใดบ้าง คำตอบข้อนี้เป็นการบอกให้ผู้สอนทราบว่า จะต้องไปพิจารณาวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และวิเคราะห์ว่าแต่ละวัตถุประสงค์มุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดในพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งสามดังได้กล่าวแล้ว
3. จะวัดแต่ละพฤติกรรมอย่างไร เมื่อผู้สอนได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนรู้แล้วว่าเป็นพฤติกรรมใด ก็พิจารณาต่อไปว่าพฤติกรรมดังกล่าวควรทำการวัดด้วยวิธีการใด เพราะวิธีวัดแต่ละวิธีความเหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด ผู้สอนไม่ควรยึดติดว่าวิธีวัดมีวิธีเดียว คือ การทดสอบโดยใช้ข้อสอบแบบเขียนตอบเท่านั้น วิธีการวัดทั้ง 5 วิธีดังได้กล่าวแล้ว มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ผู้สอนพึงระลึกว่าจะเลือกวิธีวัดที่ทำให้ได้พฤติกรรมที่ตรงที่สุด (Valid) และได้ผลการวัดที่น่าเชื่อถือได้มากที่สุด (Reliable) มิฉะนั้นจะทำให้การประเมินเกิดความคลาดเคลื่อนมากที่สุด (บุญส่ง นิลแก้ว, 2539)

1.6. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรเป็นการวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่มีอะไรบกพร่องหรือถ้าสมมุติ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้หรือไม่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และประสบการณ์ที่จัดไว้ในหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ผลจากการวิเคราะห์หลักสูตรจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร สิ่งที่จะวิเคราะห์ได้แก่ ตัวหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร ผลการใช้หลักสูตร การวิเคราะห์หลักสูตรทั้งระบบเป็นการตรวจสอบจุดอ่อน จุดเด่น ข้อดี ข้อเสีย ขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 คือ เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว ผู้สร้างหลักสูตร ควรวิเคราะห์หลักสูตรว่าหลักสูตรที่สร้างเสร็จลงไปในนั้นดีไม่ดีเพียงใด และเป็นไปตามเจตจำนงที่ได้ตั้งไว้แต่เดิมหรือไม่

ระยะที่ 2 คือ หลักจากที่นำหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองใช้ระยะหนึ่ง ผู้สร้างหลักสูตร ควรวิเคราะห์หลักสูตรว่า หลักสูตรที่ได้ทดลองใช้ไปนั้นให้ผลเพียงไร เพื่อที่จะตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรนั้นต่อไปหรือไม่ หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เกษม สுகหอม, บำรุง กัดัดเจริญ และทองเรือน อมรัชกุล (มปท, หน้า 112) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการวิเคราะห์หลักสูตรว่า แยกการวิเคราะห์ออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. การวิเคราะห์ความมุ่งหมาย คือ การค้นหาความจริง หรือการหาคำตอบของ “การสอนให้เกิดอะไร”
2. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา คือ การหาคำตอบของ “การสอนให้รู้อะไร”

อำนาจ จันทรเป็น (2522, หน้า 67) ได้กล่าวถึงส่วนของหลักสูตรที่ควรทำการวิเคราะห์ประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตรทั่วไปเฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา

3. เอกสารหลักสูตร เช่น หนังสือหลักสูตร
4. วัสดุต่าง ๆ เช่น ชุดการเรียน ชุดการสอน แบบเรียน
5. พฤติกรรมการเรียนการสอน

1. การวิเคราะห์ความมุ่งหมายของหลักสูตร

อำนาจ จันทร์แป้น (2532, หน้า 78) ได้กล่าวถึงหลักในการวิเคราะห์ คือ การพิจารณาทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มว่า ความมุ่งหมายแต่ละข้อนั้น แปรออกมาเป็นพฤติกรรมในรูปของสมรรถภาพทางสมองอย่างไร (มิใช่เนื้อหาวิชา) ซึ่งได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ (ทักษะ) การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า (ทัศนคติ) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพบได้ก็ต่อเมื่อ ได้อ่านหลักสูตรภาคความมุ่งหมายอย่างพินิจพิเคราะห์ แล้วค่อยแปลไปที่ละพฤติกรรมเท่านั้น ในการวิเคราะห์ต้องแยกแต่ละพฤติกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้นคืออะไร
2. เด็กแสดงออกได้อย่างไร
3. ครูจะวัดการแสดงออกได้ด้วยวิธีใด

2. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา

หลักในการกระทำก็คือ การตัดเนื้อหาวิชาตลอดหลักสูตรออกเป็นเรื่องย่อย ๆ หรือหน่วยย่อย ๆ ตามที่เห็นสมควร การแบ่งนี้พยายามแบ่งให้แต่ละคอนใหญ่ใกล้เคียงกัน อาจสลับหัวข้อเสียใหม่บ้าง เพื่อให้มีความต่อเนื่องกัน หรือเห็นว่าอะไรควรต่อเดิมาก็ยอมทำได้และให้มีความยากง่ายพอ ๆ กัน โดยปรกติเราถือเอาเวลาเป็นหลัก ซึ่งมักจะคิดเอาจากประสบการณ์เดิมเป็นหลัก ข้อสำคัญคือไม่ควรมีการตัดทอนเนื้อหาของหลักสูตรให้น้อยลงไปแต่ประการใด ส่วนการจะเพิ่มยอมทำได้เพื่อเป็นรากฐานในการทำความเข้าใจในขั้นต่อไป

การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดสำคัญของการสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร ก็คือ เพื่อหาสัดส่วนความสำคัญของแต่ละเนื้อหาวิชา และของแต่ละสมรรถภาพทางสมองที่สัมพันธ์กันตามหลักสูตรที่ต้องการ นอกจากนี้แล้วยังมีประโยชน์มากต่อการวัดผล ตารางดังกล่าวนี้เรียกให้เต็มว่า “ตารางวิเคราะห์ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร” กระบวนการในการสร้างตารางดังกล่าวนี้ มีโดยย่อตามลำดับ ดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการจัดทำ แบ่งงานเป็นกลุ่ม ๆ ละวิชา ให้มีประธาน เลขานุการ และกรรมการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร อาศัยหลักในการดำเนินงานแบบประชาธิปไตย

2. จัดสำเนาเพียงตารางเปล่า ๆ ให้มีแค่โครงสร้างดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 ในตัวอย่าง พร้อมทั้งให้ทุกคนกรอกเนื้อหา และพฤติกรรมตามที่ตกลงวิเคราะห์กันไว้

3. ให้คะแนนความสำคัญของแต่ละเนื้อวิชาในแต่ละพฤติกรรม โดยสมาชิกแต่ละคนต้องพิจารณาให้รอบคอบตามความคิดเห็นที่เป็นอิสระ โดยแท้จริง ทั้งนี้ให้ใช้สติปัญญา ใช้ความคิดอันสุขุมเที่ยงธรรม ปราศจากอคติ โดยถือหลักว่า ถ้าจะให้เด็กเก่งแต่ละเนื้อวิชานั้น ๆ แล้ว จะต้องปลูกฝังสมรรถภาพทางสมองภาคใดมากน้อยเท่าใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เราจะต้องใช้เนื้อหาวิชาข้อนี้ไปกระตุ้นปลูกฝังสมองภาคต่าง ๆ อย่างละเท่าไร โดยอาศัยความเคยชินหรือประสบการณ์ของครูเป็นหลัก

4. เมื่อสมาชิกทุกคนทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็นำมารวมกันหารายเฉลี่ยแต่ละรายการ ถ้ามีอะไรที่สมาชิกสงสัยก็ใช้วิธีอภิปรายซักถามกันจนเป็นที่เข้าใจ จากนั้นก็รวมตัวเลขของแต่ละหัวข้อวิชาดังตารางที่ 2 พร้อมทั้งประเมินความสมบูรณ์ของตารางให้ถูกต้องแน่นอนเสียก่อนที่จะดำเนินการขั้นต่อไป โดยการให้สมาชิกแต่ละคนลำดับความสำคัญของเนื้อหา แล้วปรับให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ต่อไปนี้เป็นคำถามเพื่อสำรวจความสมบูรณ์ของตารางเป็นครั้งสุดท้าย

ก. ตารางนี้เว้นหรือข้ามเนื้อหาหรือพฤติกรรมที่ควรสอนควรวัด หรือไม่?

ข. พฤติกรรมและเนื้อหาที่กำหนดไว้เหมาะสมแล้วหรือยัง เป็นสิ่งที่เกินวิสัยเด็กชั้นนี้ เพศนี้ จังหวัดนี้ ฯลฯ หรือไม่

ค. ตัวเลขของแต่ละช่อง อันหมายถึงสัดส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาที่สอนกับพฤติกรรมที่จะปลูกฝังนั้น มีขนาดพอเหมาะสมที่จะนำไปได้กับบรรลุผลสัมฤทธิ์ ตามหลักสูตร โดยประหยัดแรงและเวลามากที่สุดแล้วหรือยัง

ง. ตารางนี้สอดคล้องกับหลักการศึกษาคณิตวิทยาปัจจุบัน ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการของเด็กของโรงเรียน สังคม และนโยบายต่างๆ ตามที่เรากำหนดไว้หรือไม่

5. การดัดแปลงตารางวิเคราะห์หลักสูตรให้เป็น 1000 หน่วย เพื่อประโยชน์ในการคิดเป็นร้อยละ โดยถือเอาจำนวนยอดใหญ่เท่ากับ 1000 หน่วย แล้วก็เทียบตัวเลขต่าง ๆ ในตารางตามสัดส่วนดังกล่าว เพื่อความสะดวกในการทำ ควรคิดเทียบ 1 หรือ 2 ก่อน แล้วก็ใช้ตัวเลขดังกล่าวเป็นรากฐานในการคิดตัวต่อ ๆ ไป เช่น จากตารางที่ 2

$160 = 1000$	$1 = 6.25$	$5 = 31.25$	$9 = 56.25$
$1 = \frac{1000}{160}$	$2 = 12.50$	$6 = 37.50$	$10 = 62.50$
$31 = 193.75$	$3 = 18.75$	$7 = 43.75$	
	$4 = 25.00$	$8 = 50.00$	

อนึ่ง ถ้ามีเศษเกินครึ่งก็ปัดเศษ การรวมกันบางที่จะเห็นว่าเกินดังตารางที่ 3 ก็ให้ปรับแก้ไขเสียใหม่ โดยถือหลักว่า การลดหรือเพิ่มเพียงนิดหน่อย จะไม่ทำให้ผลคลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง ดังตารางที่ 4 นับว่าสมบูรณ์แบบ

ตัวอย่าง

การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร และวิธีกำหนดโครงการสอน

เค้าโครงการวิเคราะห์หลักสูตร

ตาราง 1 ตารางวิเคราะห์หลักสูตรวิชา การสอนทั่วไป ชั้นปีที่ 3 หลักสูตร กศ.บ. ของวิทยาลัย
วิชาการศึกษา พิชญ โลก

เนื้อหาวิชา	พฤติกรรม							อันดับความสำคัญ
	ความรู้ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้ (ทักษะ)	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	ประเมินค่า (ทัศนคติ)	รวม	
	10	10	10	10	10	10	60	
1. ปรัชญาและอุดมการณ์ของการศึกษา								
2. สักรวบรวมหลักสูตรและการศึกษา								
3. การดำเนินงานในห้องเรียน								
รวม								
อันดับความสำคัญ								

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา

สาระประโยชน์ของการวิเคราะห์ พอสรุปได้ 5 ประการดังนี้

1. ทำให้ครูปฏิบัติภารกิจโดยมีเป้าหมาย ว่าในการเรียนการสอนวิชานี้ หรือเนื้อหาส่วนนี้ มุ่งให้เกิดพัฒนาการด้านใดขึ้นในตัวผู้เรียน
2. ช่วยให้ผู้สอนทราบว่าเนื้อหาส่วนใดสำคัญมาก สำคัญปานกลาง สำคัญน้อย เพื่อประโยชน์ต่อการเน้นหนักหรือลดให้เบาบางลงตามความสำคัญของเนื้อหา
3. ช่วยให้ผู้สอนรู้แจ้งถึงน้ำหนักในการที่จะประเมินผลส่วนต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจถึงพฤติกรรมที่จะประเมินในส่วนนั้น

4. ช่วยกำหนดแผนการสอน หรือ โครงการสอนของครูว่าเนื้อหาส่วนใดควรจัด
ประสบการณ์ให้ผู้เรียนลักษณะใด เช่น แบ่งกลุ่มนักเรียนอย่างไร จะใช้วิธีสอนแบบใด จะใช้
แหล่งวิชาการประเภทใด

5. ช่วยในการประเมินผลหลักสูตร ว่าความมุ่งหมายของหลักสูตรที่เขียนไว้สามารถนำ
มาปฏิบัติได้หรือไม่ อาจสูงเกินไป อาจมากเกินเกินไป หรือเนื้อหาบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรยากง่าย
มีการจัดเรียงตามลำดับสืบเนื่องเพียงใด ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลนำผลย้อนกลับไปปรับปรุงหลักสูตร
ต่อไป

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์หลักสูตรนั้นเป็น
กระบวนการขั้นต้นของการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มา
ปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนต่อไป

**1.7 หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่**

1. ชื่อหลักสูตร

- 1.1 ชื่อหลักสูตรภาษาไทย หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา
1.2 ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ Bachelor of Arts in Social Studies

2. ชื่อปริญญา

- 2.1 ชื่อปริญญาภาษาไทย
2.1.1 ชื่อเต็ม พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา)
2.1.2 ชื่อย่อ พธ.บ. (สังคมศึกษา)
2.2 ชื่อปริญญาภาษาอังกฤษ
2.2.1 ชื่อเต็ม Bachelor of Arts in Education (Social Studies)
2.2.2 ชื่อย่อ B.A. in Ed. (Social Studies)

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. ปรัชญาของหลักสูตร

มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ มี
ปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา
ศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทาง
สังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและ
จริยธรรม

5. วัตถุประสงค์

- 5.1 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจด้านสังคมศึกษา
5.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถในการสอนสังคมศึกษา
5.3 เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษามาประยุกต์ เพื่อแก้ปัญหาและ
พัฒนาสังคม

5.4 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศรัทธาอุทิศตนและ สามารถนำความรู้ทางสังคมศึกษามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

6. โครงสร้างหลักสูตร

6.1	วิชาแกนพื้นฐานทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
6.2	วิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า	50	หน่วยกิต
6.3	วิชาชีพครู	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
6.4	วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	30	หน่วยกิต
6.4.1	วิชาบังคับ	21	หน่วยกิต	
6.3.2	วิชาเลือก	9	หน่วยกิต	
6.5	วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	18	หน่วยกิต
6.6	วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	4	หน่วยกิต
		รวมไม่น้อยกว่า	162	หน่วยกิต

รายวิชาในหลักสูตร

6.1 วิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

6.2 วิชาแกนพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่า 50 หน่วยกิต

ให้นิสิตศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนา 50 หน่วยกิต ประกอบด้วยกลุ่มวิชาภาษาบาลี 8 หน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา 32 หน่วยกิต ดังมีรายละเอียดในวิชาแกนพระพุทธศาสนา ในวิชาเอกพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ และกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต มีรายละเอียดดังนี้

201 101	การศึกษาในพระพุทธศาสนา	2(2-0-8)
201 102	พระสงฆ์กับการศึกษาไทย	2(2-0-4)
201 201	พุทธปรัชญาการศึกษา	2(2-0-4)
201 301	พุทธธรรมสำหรับครู	2(2-0-4)
201 302	พุทธวิธีการสอน	2(2-0-4)

6.3 วิชาชีพครู ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

นิสิตคณะครุศาสตร์ต้องศึกษาวิชาชีพครูเป็นวิชาบังคับไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต ดังนี้

5.3.1	วิชาบังคับ	22	หน่วยกิต
5.3.2	วิชาเลือก	8	หน่วยกิต
	1) กลุ่มวิชาบังคับเลือก	6	หน่วยกิต
	2) วิชาเลือก	2	หน่วยกิต
6.3.1	วิชาบังคับ	22	หน่วยกิต
201 103	พื้นฐานการศึกษา		2(2-0-4)
201 104	ความเป็นครู		2(2-0-4)
201 202	การศึกษากับชีวิตและชุมชน		2(2-0-4)
201 203	การพัฒนาพฤติกรรมเด็กและวัยรุ่น		2(2-0-4)
201 204	จิตวิทยาการเรียนการสอน		2(2-0-4)
201 205	สื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา		2(2-0-4)
201 303	การวัดและประเมินผลการศึกษา		2(2-0-4)
201 304	วิทยาการการสอน		2(2-0-4)
201 401	ประสบการณ์วิชาชีพครู 1		2(2-0-4)
201 402	ประสบการณ์วิชาชีพครู 2		4(0-8-12)
6.3.2	วิชาเลือก	8	หน่วยกิต
	1) กลุ่มวิชาบังคับเลือก	6	หน่วยกิต โดยเลือกจาก
	ก. กลุ่มปฐมวัยศึกษา		
201 305	พฤติกรรมการสอนปฐมวัยศึกษา		2(2-0-4)
201 306	พระพุทธศาสนากับเด็กปฐมวัย		2(2-0-4)
201 307	สื่อการสอนระดับปฐมวัยศึกษา		2(2-0-4)
	ข. กลุ่มประถมศึกษา		
201 308	พฤติกรรมการสอนประถมศึกษา		2(2-0-4)
201 309	หลักสูตรและการสอนพระพุทธศาสนาระดับประถมศึกษา		2(2-0-4)
201 310	สื่อการสอนระดับประถมศึกษา		2(2-0-4)
201 311	การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต		2(2-0-4)
201 312	การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย		2(2-0-4)
201 313	การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพระดับประถมศึกษา		2(2-0-4)

ค. กลุ่มมัธยมศึกษา

201 314	พฤติกรรมการสอนมัธยมศึกษา	2(2-0-4)
201 315	หลักสูตรและการสอนพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษา	2(2-0-4)
201 316	สื่อการสอนระดับมัธยมศึกษา	2(2-0-4)

ง. กลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนและบริหารการศึกษา

201 317	การสอนพระพุทธศานานอกโรงเรียน	2(2-0-4)
201 318	การบริหารตามแนวพุทธศาสตร์	2(2-0-4)
201 319	การแนะแนวการศึกษาและให้คำปรึกษา	2(2-0-4)

2) วิชาเลือก 2 หน่วยกิต

201 320	การศึกษากับการพัฒนาสังคม	2(2-0-4)
201 321	การวิจัยทางการศึกษาเบื้องต้น	2(2-0-4)
201 322	การสร้างแบบทดสอบ	2(2-0-4)
201 323	การวัดผลการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัย	2(2-0-4)
201 324	สัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการศึกษา	2(2-0-4)
201 325	วิทยาการการศึกษาพิเศษ	2(2-0-4)

6.4 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

6.4.1	วิชาบังคับ	21	หน่วยกิต
6.4.2	วิชาเลือก	9	หน่วยกิต
1)	กลุ่มวิชาบังคับเลือก	3	หน่วยกิต
2)	วิชาเลือก	6	หน่วยกิต

6.4.1 วิชาบังคับ 21 หน่วยกิต

203 301	ภูมิศาสตร์สำหรับครู	3(3-0-6)
203 302	ประวัติศาสตร์สำหรับครู	3(3-0-6)
203 303	เศรษฐศาสตร์สำหรับครู	3(3-0-6)
203 304	รัฐศาสตร์สำหรับครู	3(3-0-6)
203 305	การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา	3(3-0-6)
203 401	สัมมนาปัญหาสังคม	3(3-0-6)
203 402	วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับ โรงเรียนและชุมชน	3(3-0-6)

6.4.2 วิชาเลือก 9 หน่วยกิต

203 306	สังคมวิทยา	3(3-0-6)
203 307	พระพุทธศาสนากับสังคม	3(3-0-6)
203 308	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู	3(3-0-6)
203 403	วรรณกรรมมัธยมศึกษา	3(3-0-6)
203 404	การศึกษา กับ สิ่งแวดล้อม	3(3-0-6)
203 405	ประชากรศึกษา	3(3-0-6)
203 406	การปลูกฝังทางวัฒนธรรม	3(3-0-6)
203 407	ลักษณะไทย	3(3-0-6)
203 408	อารามศึกษา	3(3-0-6)
203 409	เหตุการณ์ปัจจุบัน	3(3-0-6)

6.5 วิชาโท ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต

นิสิตวิชาเอกสังคมศึกษา ต้องศึกษาวิชาโทสาขาอื่นสาขาใดสาขาหนึ่งที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

6.6 วิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 4 หน่วยกิต

นิสิตวิชาเอกสังคมศึกษา ต้องเลือกศึกษารายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวิชาเลือกเสรี จำนวน ไม่น้อยกว่า 4 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

6.7 วิชาโทสังคมศึกษา ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต

นิสิตที่ประสงค์จะศึกษาวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาโท ต้องศึกษารายวิชาสังคมศึกษา จำนวน ไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต ตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้

6.7.1 วิชาบังคับ 5 วิชา 15 หน่วยกิต คือ

203 301, 203 302, 203 303, 203 304, 203 305

6.7.2 วิชาเลือก 3 หน่วยกิต คือ

ให้เลือกศึกษารายวิชาต่าง ๆ ในวิชาเอกสังคมศึกษาอีกจำนวน ไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

แนวสัจเขปรายวิชา

203 301 ภูมิศาสตร์สำหรับครู

3(3-0-6)

(Geography for Teachers)

ศึกษาความหมายและความสำคัญของแผนที่ สภาพทางธรรมชาติที่ปรากฏบนพื้นโลก อันประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ดิน น้ำ และพืชพรรณธรรมชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์กับเกษตรกรรม อุตสาหกรรม วัฒนธรรมและการเมือง สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ภูมิศาสตร์กับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของไทยแนวคิดรวบยอดที่สำคัญและค่านิยมทางภูมิศาสตร์สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

203 302 ประวัติศาสตร์สำหรับครู

3(3-0-6)

(History for Teachers)

ศึกษาบ่อเกิดอารยธรรมตะวันออก ประวัติศาสตร์ประเทศไทย กลุ่มประเทศในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกกลาง เอเชียตะวันออกไกล และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บ่อเกิดอารยธรรมตะวันตก ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยโบราณ สมัยกลางและสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์และอารยธรรมอเมริกัน บ่อเกิดอารยธรรมในแอฟริกา การค้นพบออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ การวิเคราะห์สภาพการณ์ของโลกและปัญหาปัจจุบัน แนวคิดรวบยอดที่สำคัญและค่านิยมทางประวัติศาสตร์สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

203 303 เศรษฐศาสตร์สำหรับครู

3(3-0-6)

(Economics for Teachers)

ศึกษาปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งนำมาสู่การแบ่งแยกการทำงานในสังคมและระบบเศรษฐกิจ กลไกและแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคและมหัพภาพในด้านการบริโภค การผลิต การออมและการลงทุนของภาครัฐบาลและภาคเอกชน วิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์และสมดุลของตลาดแบบต่าง ๆ ในระบบปิดและระบบเปิด พุทธวิธีในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจพื้นฐาน แนวคิดรวบยอดที่สำคัญและค่านิยมทางเศรษฐศาสตร์สำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

- 203 304 รัฐศาสตร์สำหรับครู 3(3-0-6)
(Political Science for Teachers)
ศึกษาความหมาย ขอบข่ายและปรัชญาของรัฐศาสตร์ ทฤษฎีและแนวคิดทาง
การเมือง ระบบและลัทธิทางการเมือง อำนาจทางการเมือง รูปแบบ การปกครอง ยุทธศาสตร์ทาง
การเมืองของไทย ความคิดรวบยอดที่สำคัญและค่านิยมทางรัฐศาสตร์สำหรับการจัดการเรียน
การสอนระดับมัธยมศึกษา
- 203 305 การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา 3(3-0-6)
(Teaching Social Studies in Secondary Education)
ศึกษาความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา พัฒนาการของวิชา
สังคมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเลือกค่านิยม
และทักษะแบบเรียนสังคมศึกษาของไทย และการวิเคราะห์แบบเรียน การจัดระบบการเรียน
การสอนสังคมศึกษา วิธีการพัฒนาสื่อการสอนสังคมศึกษา การวัดและการประเมินผลการเรียน
การสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวิเคราะห์ปัญหาและการพัฒนาการสอนสังคมศึกษา
- 203 306 สังคมวิทยาศาสนา 3(3-0-6)
(Sociology of Religions)
ศึกษากำเนิดและพัฒนาการของศาสนาต่าง ๆ ในแง่สังคมวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่าง
ศาสนากับสังคม บทบาทของศาสนาในฐานะสถาบันทางสังคม ศาสนากับความเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมและศาสนากับการพัฒนา
- 203 307 พระพุทธศาสนากับสังคม 3(3-0-6)
(Buddhism and Society)
ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
และวัฒนธรรม พุทธวิธีในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง
- 203 308 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับครู 3(3-0-6)
(Sociology and Anthropology for Teachers)
ศึกษาเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โครงสร้างและการจัด
ระเบียบทางสังคม การปะทะสังสรรค์ กระบวนการทางสังคม วัฒนธรรม การจัดลำดับขั้นทางสังคม

สถาบันทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สถานภาพและบทบาท พฤติกรรมร่วมสังคมแบบต่าง ๆ ประชากร การศึกษา กฎหมาย ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และแนวคิดรวบยอดสำคัญและจำเป็นทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสำหรับการจัดการเรียนการสอน

203 401 สัมมนาปัญหาสังคม

3(3-0-6)

(Seminar on Social Problems)

ศึกษาทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุของปัญหาสังคม อภิปรายลักษณะความเชื่อมโยงของปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมปัญหาครอบครัว พฤติกรรมวัยรุ่น สุขภาพจิต ความเบี่ยงเบนทางเพศ โรคเอดส์ ยาเสพติด โสเภณีเด็ก เป็นต้น พุทธวิธีในการแก้ปัญหาสังคม บทบาทของวัดและชุมชนในการแก้ปัญหาสังคม

203 402 วิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน

3(3-0-6)

(Environmental Studies for School and Community)

ปฏิบัติการกรณีศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาสิ่งแวดล้อม บทบาทความรับผิดชอบต่อแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนและชุมชน

203 403 วรรณกรรมมัธยมศึกษา

3(3-0-6)

(Literature in Secondary Education)

ศึกษาลักษณะ รูปแบบและเนื้อหาของงานวิจัยทางการศึกษา บทความทางวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

203 404 การศึกษากับสิ่งแวดล้อม

3(3-0-6)

(Education and Environment)

ศึกษาความหมายของสิ่งแวดล้อม ที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อม อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีต่อการศึกษา อิทธิพลของการศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชน

- 203 405 ประชากรศึกษา** **3(3-0-6)**
 (Population Studies)
 ศึกษาหลักการประชากรศึกษา องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ การย้ายถิ่นการเจริญพันธุ์และผลของการเพิ่มประชากร นโยบายประชากรของไทย ศึกษาหลักสูตรและการสอนประชากรศึกษาในระดับมัธยมศึกษา การออกแบบกิจกรรม พัฒนาสื่อการจัดการเรียนการสอน ประชากรศึกษาให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น การวัดและประเมินผล
- 203 406 การปลูกฝังทางวัฒนธรรม** **3(3-0-6)**
 (Cultural Implantation)
 ศึกษาความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งในด้านคติธรรม เนติธรรม สหธรรมและวัตรธรรม บ่อเกิดของวัฒนธรรมไทย การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวัฒนธรรม และวิธีปลูกฝังวัฒนธรรมไทย
- 203 407 ลักษณะไทย** **3(3-0-6)**
 (Thai Characteristics)
 ศึกษาความหมายและคุณค่าภูมิปัญญาไทย ทั้งในเมืองและชนบทที่ปรากฏในด้านศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ และวิถีชีวิตของไทย
- 203 408 อารามศึกษา** **3(3-0-6)**
 (Monastery Studies)
 ศึกษาสิ่งที่มีคุณค่าด้านนวัตกรรม ศิลปกรรมที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ปฏิบัติการภาวนาเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสุนทรียภาพ ศิลปหัตถกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน สภาพแวดล้อมและแนวทางอนุรักษ์เพื่อจัดการเรียนการสอน
- 203 409 เหตุการณ์ปัจจุบัน** **3(3-0-6)**
 (Current Events)
 ศึกษาแหล่งที่มาของข่าวสารต่าง ๆ ที่ควรทราบทั้งในประเทศและต่างประเทศ อ่าน ฟัง ติดตามข่าวสารจากเอกสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรพิมพ์ แล้วนำมาวิเคราะห์วิจารณ์เสนอเป็นรายงาน เน้นในส่วนที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย

3. ระเบียบการวัดผลและการประเมินผลการศึกษาของหลักสูตร

ข้อ 1 ให้มีการวัดผลการศึกษาทุกรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้แต่ละภาคการศึกษา

ข้อ 2 การวัดผลการศึกษาอาจกระทำได้หลายวิธีในระหว่างภาคการศึกษา แต่เมื่อสิ้นภาคการศึกษา จะมีการสอบทุกรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ในภาคการศึกษานั้น ถ้ารายวิชาใดไม่มีการสอบให้คณบดีประกาศให้นิสิตทราบก่อนการลงทะเบียนในภาคการศึกษานั้น

ข้อ 3 นิสิตต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคการศึกษานั้น จึงจะมีสิทธิเข้าสอบในรายวิชานั้น

นิสิตผู้ที่มีเวลาเรียนในรายวิชาใดไม่ครบเกณฑ์กำหนดดังกล่าว และมีได้รับอนุมัติจากคณบดี จะได้รับระดับ F ในรายวิชานั้น และให้นำมาคำนวณค่าระดับเฉลี่ยด้วย

ข้อ 4 การวัดผลในแต่ละรายวิชานั้นแบ่งเป็นระดับ (Grade) และให้กำหนดค่าระดับ (Grade - Point) ต่อหนึ่งหน่วยกิต ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (EXCELLENT)	A	4
ดีมาก (VERY GOOD)	B+	3.5
ดี (GOOD)	B	3
ค่อนข้างดี (VERY FAIR)	C+	2.5
พอใช้ (FAIR)	C	2
ค่อนข้างพอใช้ (QUITE FAIR)	D+	1.5
อ่อน (POOR)	D	1
ตก (FAILED)	F	0

ทั้งนี้เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้น ๆ คือ ระดับ D

ข้อ 5 การให้ระดับ F ให้กระทำในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1.1 นิสิตเข้าสอบและสอบตก
- 1.2 นิสิตขาดสอบ โดยไม่ได้รับอนุมัติจากคณบดี
- 1.3 นิสิตไม่มีสิทธิสอบ ตามข้อ 3
- 1.4 นิสิตขอลอนรายวิชาในกรณีอื่น
- 1.5 นิสิตไม่แก้ผลการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ (I) ตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในข้อ 8
- 1.6 นิสิตกระทำผิดระเบียบการสอบไล่และได้รับการตัดสินให้สอบตก

ข้อ 6 นอกจากการวัดผลเป็นระดับตามข้อ 4 แล้ว รายงานผลการศึกษาอาจแสดงได้ด้วยสัญลักษณ์อื่นอีกดังนี้

	สัญลักษณ์	ผลการศึกษา
I	(Incomplete)	ไม่สมบูรณ์
S	(Satisfactory)	สอบได้ไม่กำหนดระดับ
U	(Unsatisfactory)	สอบตกไม่กำหนดระดับ
W	(Withdrawn)	ถอนรายวิชาเรียน
Au	(Audit)	เรียนโดยไม่รับหน่วยกิต

ข้อ 7 ในการศึกษารายวิชาตามหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัย หรือรายวิชาซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัย อาจมีการวัดผลโดยไม่มีค่าระดับก็ได้ และให้แสดงผลการศึกษาโดยใช้สัญลักษณ์ S หรือ U

รายวิชาใดซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับรายวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยตามความในวรรคก่อนให้เป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัย

ข้อ 8 การให้สัญลักษณ์ I สำหรับรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ให้กระทำได้ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

8.1 นิสิตไม่ส่งงานมอบหมายหรือไม่เข้าทดสอบย่อย ให้ครบเกณฑ์ตามกำหนดที่อาจารย์ผู้สอนรายวิชานั้นสั่งหรือดำเนินการในภาคเรียน

8.2 นิสิตป่วยไม่อาจกระทำการสอบระหว่างการสอบรายวิชานั้น โดยมีใบรับรองแพทย์จากโรงพยาบาลหรือสำนักงานแพทย์ ซึ่งมหาวิทยาลัยยอมรับ

8.3 นิสิตขาดสอบ โดยได้รับอนุมัติจากคณบดี หรือด้วยเหตุสุดวิสัยบางประการซึ่งทำให้นิสิตนั้นยังปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายสำหรับรายวิชานั้นไม่สมบูรณ์ และอาจารย์ผู้สอนเห็นว่าไม่สมควรประเมินผลการศึกษาขั้นสุดท้ายของนิสิตผู้นั้น

ในกรณีดังกล่าว ตามข้อ 8.1, 8.2 และ 8.3 นิสิตจะต้องทำการสอบหรือปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ผู้สอนให้เรียบร้อย เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สมบูรณ์ อย่างช้าภายใน 15 วัน หลังจากวันลงทะเบียนวิชาเรียนในภาคการศึกษาปกติถัดไป มิฉะนั้น สัญลักษณ์จะถูกเปลี่ยนเป็นระดับ F ทันที

นิสิตที่ได้ทำผลการศึกษาสมบูรณ์ตามเงื่อนไขในวรรคแรก จะได้รับคะแนนไม่สูงกว่า C เว้นแต่นิสิตผู้นั้นจะมีประวัติการเรียนดีเป็นพิเศษ และผลไม่สมบูรณ์ (I) นั้นเกิดเนื่องมาจากเหตุสุดวิสัย อาจให้ได้ระดับสูงกว่า C ได้ ทั้งนี้ ให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ผู้สอน หรืออาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการประจำคณะพิจารณาาร่วมกันอนุมัติ

ข้อ 9 การให้สัญลักษณ์ S จะให้เฉพาะรายวิชาซึ่งนิสิตสอบได้และหลักสูตรระบุว่า เป็นรายวิชาที่นิสิตต้องเรียนและสอบให้ได้โดยไม่กำหนดระดับ

ข้อ 10 การให้สัญลักษณ์ U จะให้เฉพาะรายวิชาที่นิสิตสอบตกและหลักสูตรระบุว่า เป็นรายวิชาที่นิสิตต้องเรียนและสอบให้ได้โดยไม่กำหนดระดับในกรณีนี้นิสิตต้องลงทะเบียนเรียนใหม่ จนกว่าจะสอบได้สัญลักษณ์ S

ข้อ 11 การให้สัญลักษณ์ Au ให้กระทำเฉพาะรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้ และแจ้งความจำนงในวันลงทะเบียนว่า จะเรียนโดยไม่รับหน่วยกิต และไม่ประสงค์จะให้มีการวัดผล

ข้อ 12 การให้สัญลักษณ์ W ให้กระทำเฉพาะรายวิชาในกรณีที่ระบุไว้

ข้อ 13 นิสิตที่ผลการสอบในรายวิชาใดไม่ต่ำกว่าระดับ D ให้ถือว่าสอบได้ในรายวิชานั้น ยกเว้นในรายวิชาที่หลักสูตรกำหนดว่า จะต้องสอบให้ได้สูงกว่าระดับ D

หากรายวิชาที่สอบตกเป็นวิชาบังคับในหลักสูตร นิสิตจะต้องลงทะเบียนเรียนวิชานั้น จนสอบได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในวรรคแรก

หากรายวิชาที่สอบตกเป็นวิชาเลือก นิสิตอาจจะลงทะเบียนเรียนซ้ำในรายวิชานั้น หรืออาจจะลงทะเบียนวิชาอื่นแทนก็ได้

ข้อ 14 รายวิชาใดที่นิสิตสอบได้สูงกว่าระดับ D ไม่มีสิทธิลงทะเบียนในรายวิชานั้นอีก ส่วนรายวิชาที่นิสิตลงทะเบียนโดยไม่รับหน่วยกิต (Audit) นิสิตอาจลงทะเบียนเรียนอีกก็ได้

ข้อ 15 การนับหน่วยกิตสะสม ให้นับรวมเฉพาะหน่วยกิตของรายวิชาที่นิสิตสอบได้ตามเกณฑ์ข้อ 9 และข้อ 13 เท่านั้น

15.1 ในกรณีที่นิสิตลงทะเบียนเรียนรายวิชาใดมากกว่าหนึ่งครั้ง ให้นับจำนวนของหน่วยกิตของรายวิชานั้นไปคิดเป็นหน่วยกิตสะสมได้เพียงครั้งเดียว

15.2 ในกรณีที่นิสิตลงทะเบียนเรียนรายวิชาที่ระบุไว้ว่าเป็นวิชาที่เทียบเท่ากัน ให้นับหน่วยกิตเฉพาะรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งเท่านั้นเป็นหน่วยกิตสะสม

ข้อ 16 ให้มีการประเมินผลการศึกษาเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษาทุกภาค โดยคำนวณหา “ค่าระดับเฉลี่ย” ของรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้สำหรับภาคการศึกษานั้น ค่านี้เรียกว่า “ค่าระดับเฉลี่ยประจำภาค” (SUMESTER GRADE POINT AVERAGE = SGPA) และให้คิดค่าระดับเฉลี่ยสำหรับรายวิชาทั้งหมดทุกภาคการศึกษาตั้งแต่เริ่มเป็นนิสิต จนถึงภาคการศึกษาปัจจุบัน ค่านี้เรียกว่า “ค่าระดับเฉลี่ยสะสม” (COMMULATIVE GRADE POINT AVERAGE = Cum, GPA)

ข้อ 17 การคิดค่าระดับเฉลี่ยประจำภาค (SGPA) คำนวณได้จากการนำผลบวกของผลคูณระหว่างค่าระดับต่อหน่วยกิต กับจำนวนหน่วยกิตของแต่ละรายวิชาที่ลงทะเบียนในภาคการศึกษานั้นตั้งแล้วหารด้วยหน่วยกิตทั้งหมดที่ลงทะเบียนไว้ในภาคการศึกษานั้น

ข้อ 18 การคิดค่าระดับเฉลี่ยสะสม (Cum, GPA) คำนวณได้จากการนำผลบวกของผลคูณระหว่างค่าระดับต่อหน่วยกิต กับจำนวนหน่วยกิตของแต่ละรายวิชาที่ลงทะเบียนไว้ทั้งหมดตั้งแล้วหารด้วยจำนวนหน่วยกิตทั้งหมดได้ลงทะเบียนไว้ ไม่ว่าจะรายวิชานั้นจะซ้ำกันหรือแทนกันได้ก็ตาม

ข้อ 19 รายวิชาใดที่มีรายงานผลการศึกษายเป็นสัญลักษณ์ I, S, W, Au จะไม่นำมาคำนวณหาค่าระดับเฉลี่ยตามข้อ 17 และข้อ 18

ข้อ 20 สำหรับนิสิตที่ย้ายโอนคณะภายในมหาวิทยาลัยให้นำผลการศึกษารายวิชาต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาจากคณะเดิมมาคำนวณค่าระดับเฉลี่ยสะสมด้วย แม้รายวิชาที่นิสิตย้ายโอนคณะได้ศึกษาจะไม่ตรงกับหลักสูตรของคณะที่สังกัดใหม่ก็ตาม

ส่วนนิสิตที่โอนคณะมาจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ให้ทำการประเมินผลเฉพาะรายวิชาที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้เท่านั้น

ในกรณีที่นิสิตของมหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติจากคณบดีที่คนสังกัด ให้ลงทะเบียนเรียนบางรายวิชาในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นให้นำผลการศึกษารายวิชานั้น ๆ มาคำนวณหาค่าระดับเฉลี่ยด้วย

ข้อ 21 การหาค่าระดับเฉลี่ยให้คิดทศนิยมสองตำแหน่งไม่ปิดเศษ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2540)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมาลี ทองรุ่งโรจน์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขางานออกแบบผลิตภัณฑ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง พุทธศักราช 2532 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขางานออกแบบผลิตภัณฑ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง (พุทธศักราช 2532) โดยใช้ CIPP Model ประเมินบริบทปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร กลุ่มประชากรในการวิจัยได้แก่ 1) อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร สาขางานออกแบบผลิตภัณฑ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง จำนวน 10 คน 2) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาในสาขางานออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระช่าง จำนวน 59 คน 4) ผู้บังคับบัญชาของ
 ผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล
 โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านบริบท
 ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาวิชาของหลักสูตรส่วนใหญ่ประเมินว่า มีความ
 เหมาะสมในระดับมาก ในเรื่องจำนวนหน่วยกิตและเวลาดำหนดในหลักสูตร รวมทั้งความทันสมัย
 ในเนื้อหาวิชา ได้รับการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น มี
 ความเหมาะสมในระดับปานกลาง ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน แหล่งค้นคว้า และ
 สถานที่ ได้รับการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำ 3) ด้านกระบวนการในเรื่องการจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอน ได้รับการประเมินความเหมาะสมในระดับมาก แต่ในเรื่องการวัดและ
 ประเมินผลนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ใน
 ขณะที่อาจารย์ประเมินว่าอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิตผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร พบว่ามี
 คุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพตรงตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของ
 หลักสูตรในระดับมาก

อารีย์ เจริญทอง (2540) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป
 มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ฉบับพุทธศักราช 2536 ด้านหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการวัดและ
 การประเมินผล โดยประชากรมี 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ตัวอย่างใน
 การวิจัยกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มอาจารย์ผู้สอนนั้น ผู้วิจัยใช้ผู้บริหารและอาจารย์สอนในปีการศึกษา
 2538 เป็นตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร จำนวน 30 คน อาจารย์ผู้สอน จำนวน 91 คน ส่วนกลุ่ม
 นักศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) โดยกำหนด
 ขนาดตัวอย่างตามตารางเครจิจและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ตัวอย่างนักศึกษา จำนวน
 454 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์
 ข้อมูล ใช้ค่าสถิติร้อยละและค่าสัมประสิทธิ์ความผันแปร (C.V) ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้าน
 หลักสูตร ในด้านความเหมาะสมจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา โครงสร้างและ
 การจัดเนื้อหาวิชา พบว่า อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความ
 เหมาะสม 2) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า อาจารย์และนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องว่า
 ด้านการสอนมีความเหมาะสมดี สำหรับด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยพบ
 ว่าการจัดบุคลากร และอาจารย์ผู้สอนตรงตามวุฒิการศึกษา ส่วนการจัดเอกสารประกอบการเรียน
 โสตทัศนูปกรณ์ และสถานที่ ยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ 3) ด้านการวัดและประเมินผล

หลักสูตร พบว่า อาจารย์ผู้สอนเห็นว่าการวัดและการประเมินผล มีความเหมาะสม 4) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีปัญหาด้านหลักสูตร เกี่ยวกับการจัดทำจุดประสงค์รายวิชาอย่างเป็นทางการ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะในด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยที่เอื้อและสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ยังไม่มีการวัดและการประเมินผลหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป

โสภิต หนูนภักดี (2541) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร การฝึกอบรมขั้นพื้นฐานสำหรับพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) วัดจุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อประเมินหลักสูตร การฝึกอบรมขั้นพื้นฐานสำหรับพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ในด้านความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนและผลผลิตของหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูฝึกพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน จำนวน 30 คน หัวหน้าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน จำนวน 138 คน และพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ.2537 ถึง พ.ศ. 2540 จำนวน 292 คน รวม 460 คน โคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถามคืน 450 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.82 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรชัดเจนง่ายต่อการวางโครงสร้างของหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาสาระบางอย่างยังไม่เหมาะสมกับสภาพจริงที่ปฏิบัติ และซ้ำซ้อนกันในบางรายวิชา ในด้านปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ วัสดุทัศนูปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน หนังสือ ตำรา และเอกสาร สถานที่ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และห้องผู้โดยสารจำลอง ยังไม่เพียงพอ และควรปรับปรุงคุณภาพบางส่วน ในด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้มีการสอนตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรเพิ่มภาคปฏิบัติในหลายรายวิชา ควรมีการจัดทำประมวลการสอนโครงการสอน และแผนการสอน ตามแบบอย่างที่ต้องการจากผู้เชี่ยวชาญ ในด้านผลผลิตของหลักสูตร พบว่า พนักงานมีความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติไม่เพียงพอสำหรับการเป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน

เชมพัทธ์ วัชรวิทย์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรวิชาแนวคิดพื้นฐาน และหลักการพยาบาล ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินหลักสูตรวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2537 ในด้านเอกสารหลักสูตร ปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และผลของการจัดหลักสูตร กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้สอน 18 คน และกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 ปีการศึกษา 2540 ได้จำนวน 292 คน จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ในเขตภาคใต้ทั้งหมด 5 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจ แบบสอบถามนักศึกษา แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน และแบบวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและหาค่าความถี่ และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) เอกสารหลักสูตรมีความเหมาะสม โดยที่วัตถุประสงค์หลักสูตรวิชาทุกข้อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรแกน และครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการกำหนดหลักสูตร และ โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มจำนวนหน่วยกิตภาคทดลอง ในวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล 2) ปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนยังไม่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะปริมาณของตำราและอุปกรณ์ประกอบการสอน ในส่วนของเทปวีดีทัศน์ หุ่นจำลองไม่เพียงพอ และมีอัตราส่วนของจำนวนครูผู้สอนต่อจำนวนนักศึกษาไม่เหมาะสมในการนิเทศการปฏิบัติงาน 3) กระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนได้ โดยจัดโปรแกรมการศึกษา และกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละภาคตรงตามที่หลักสูตรกำหนด และการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แต่ต้องมีการปรับปรุงเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนของครู การสาธิตให้เหมือนการปฏิบัติจริง และการวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบ และ 4) ผลของการจัดหลักสูตรประสบผลสำเร็จ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถตามวัตถุประสงค์หลักสูตรวิชา ยกเว้นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับความสามารถด้านการวินิจฉัยปัญหา และการให้กระบวนการพยาบาล ส่วนในด้านความชอบต่อวิชาชีพพยาบาล นักศึกษาส่วนใหญ่มีความชอบต่อวิชาชีพพยาบาลไม่เปลี่ยนแปลงหลังการเรียนการสอนวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล

พวงพิศ สุขปนพันธ์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลมหำบัณฑิต สาขาวิจัยและการประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2535 - 2539 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของมหำบัณฑิตสาขาวิจัยและการประเมินผลการศึกษาในด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานของสาขาวิชาและภาควิชาการศึกษา 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของมหำบัณฑิตสาขาวิจัยและการประเมินผลการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานและลักษณะนิสัยในการทำงานของมหำบัณฑิต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากมหำบัณฑิต จำนวน 36 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.8 และจากผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของมหำบัณฑิตจำนวน 33 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.5 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก เนื้อหาวิชาของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนในวิชาเอกบังคับและเอกเลือกสามารถนำไปใช้ได้ในระดับมาก จำนวนหน่วยกิตมีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา สื่อวัสดุมีความเพียงพอ เนื้อหาวิชาของหลักสูตรไม่มีความซ้ำซ้อนกัน มหำบัณฑิตเห็นด้วยที่จะให้ภาควิชาการศึกษาเปิดวิชาการวัดผลการศึกษา สำหรับกระบวนการดำเนินงานของสาขาวิชาและภาควิชาการศึกษา เห็นว่ามีความเหมาะสม แต่ต้องการให้ภาควิชามีการติดต่อกับมหำบัณฑิตให้มากขึ้น โดยเชิญมาให้มาเข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการ หรือส่งจดหมายข่าวไปให้ 2) ผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของมหำบัณฑิตมีความเห็นว่า มหำบัณฑิตสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำงานอย่างมีระบบ เสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงงาน ตรวจสอบและติดตามผลการทำงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความซื่อสัตย์อยู่ในระดับมากที่สุด

สุนิสา พัฒนาการานนท์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต โดยทำการประเมิน 6 ด้าน ดังนี้ 1) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) โครงสร้างหลักสูตร 3) เนื้อหาของหลักสูตร 4) ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน 5) กระบวนการเรียนการสอน และ 6) การวัดและประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บข้อมูลกับอาจารย์ที่สอนประจำภาควิชาพลศึกษา จำนวน 21 คน นิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 143 คน และศิษย์เก่าสาขาวิชาพลศึกษา จำนวน 122 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า ด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมมาก สำหรับด้านปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน พบว่า อุปกรณ์และสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละรายวิชา มีความเพียงพอ เหมาะสม และทันสมัยในระดับมาก โดยเฉพาะในวิชาว่ายน้ำ พบว่ามีความเพียงพอ เหมาะสมและทันสมัยในระดับมากที่สุด แต่ในส่วนของเอกสารหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอน มีความเพียงพอ เหมาะสม และทันสมัยในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นของอาจารย์พบว่า อุปกรณ์และสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชากอล์ฟ และวิชายิมนาสติก มีความเพียงพอ เหมาะสมและทันสมัยในระดับน้อย